

Görögh Edit

Az OpenAIRE 2020 projekt ismertetése¹

Tárgyszavak: Európai Unió, nyílt hozzáférés

Bevezetés

Globális társadalmunkban, ahol a fizikai és időhatárok elvesztik elsődleges jelentőségüket, az információs és kommunikációs technológiák és folyamatok szerepe felerősödik a gazdasági és szociális diskurzusokban. Az információt és tudást alapvető értéként kezelő stratégia, a tudásmenedzsment az üzleti szféra után az oktatási intézményekben is népszerű működésszervezési alapelvvé vált. A sikeres tudásmenedzsment-politika olyan környezetet teremt, amelyben az információ értéként kerül megosztásra és újrafelhasználásra. Ennek alapja a különféle döntéshozói folyamat harmonizálása egy intézményen belül, mint például új tudás létrehozása, jelenlegi források felmérése, információ disszeminációja és a hatás mérése.

Annak érdekében, hogy feladatait hatékonyan, naprakészen, illetve a kutatók és a diákok változó igényeit követve tudják ellátni, az egyetemi és kutató könyvtáraknak követniük kell az információtechnológiai fejlesztéseket és a tudományos kommunikációt formáló trendeket. A *Debreceni Egyetemi Könyvtár* figyelemmel kíséri a tudományos könyvtárszakmai fejleményeket nemzeti és nemzetközi viszonylatban is. A DEENK munkatársai különböző nemzetközi konferenciákon és workshopokon vesznek részt, illetve számos európai finanszírozási programban (OpenAIRE, COAR) és projektben (VisegradFund, HURO) tájékozódnak a legfrissebb szakmai fejleményekről, amelyek irányt mutatnak a könyvtárban tervezett fejlesztések számára.

Az OpenAIRE program

Nemzetközi viszonylatban jelentős szerepet játszik a nyílt tudomány értékeinek megerősítésében az

Európai Unió által támogatott OpenAIRE (Open Access Infrastructure for Research in Europe) program, amely egy európai országok összefogásában létrejött open access projekt (nyílt hozzáférés projekt). A projekt fő célja az open access program támogatása, amit az *Európai Bizottság* 2008 augusztusában indított. Ez a hároméves, ambiciózus, 7. keretprogram által finanszírozott kezdeményezés 27 európai országból 38 partnerintézmény közreműködésével indult útjára. A részt vevő kutatók vállalták, hogy a meghatározott kutatási témákban (Egészségügy, Energia, Információs és kommunikációs technológiák, Környezetvédelem, Társadalomgazdaságtan és humán tudományok, Kutatási infrastruktúrák, Tudomány a társadalomban) publikációikat nyílt hozzáférésű intézményi repozitóriumokba töltik fel, és ehhez az OpenAIRE projekt biztosítja az alapfeltételeket és a helpdesk szolgáltatást.

Az OpenAIRE projektre épülve, és annak folytatásaként 2011 decemberében útnak indult az OpenAIREplus projekt. A két és fél éves futamidejű, 33 ország közreműködésével induló projekt elsődleges célja egy olyan infrastruktúra kialakítása volt, amelyben lehetőség nyílik a nyílt hozzáférésű publikációk és a hozzájuk tartozó kutatási adathalmazok összekötésére.

2015. január 1-jén vette kezdetét az OpenAIRE program következő fejezete, az OpenAIRE 2020. A 42 hónap futamidejű program több mint 50 partner részvételével indult útjára. Az OpenAIRE mára

¹ Elhangzott 2016. március 2-án az OpenAIRE konferencián.

egy összetett, több projektet is magába foglaló programmá nőtte ki magát.

A program elsődleges céljai közé tartozik (1) az interoperabilitás növelése a kutatási források között, (2) a Horizon 2020-ban megjelent open access mandátumok támogatása, (3) a tudományos kommunikáció új formáinak tesztelése, illetve a nemzetközi együttműködések megerősítése.

NOAD hálózat

Az OpenAIRE program egyik alapköve az európai intézményeket összekötő és a kutatási eredmények nyílt hozzáférésű publikálását támogató NOAD (National Open Access Desk) hálózat. Magyarországon a Debreceni Egyetem Könyvtára látja el az OpenAIRE helpdesk feladatokat, amelyek közül elsődleges szerepet játszik a nyílt hozzáférésű publikálás megerősítése intézményi és nemzeti szinten. A program előrehaladtával a NOAD feladatok köre is bővült: az érdekképviselési tevékenységek – útmutatók és tájékoztatók készítése, OpenAIRE anyagok fordítása és terjesztése mellett, hangsúlyos szerepet kapott a kapcsolattartás és kommunikációt finanszírozó testületekkel, az intézményi döntéshozókkal, a kutatási adatkezelés támogatása, és az open access publikálás integrálása az intézményi politikákba.

Research Data Pilot

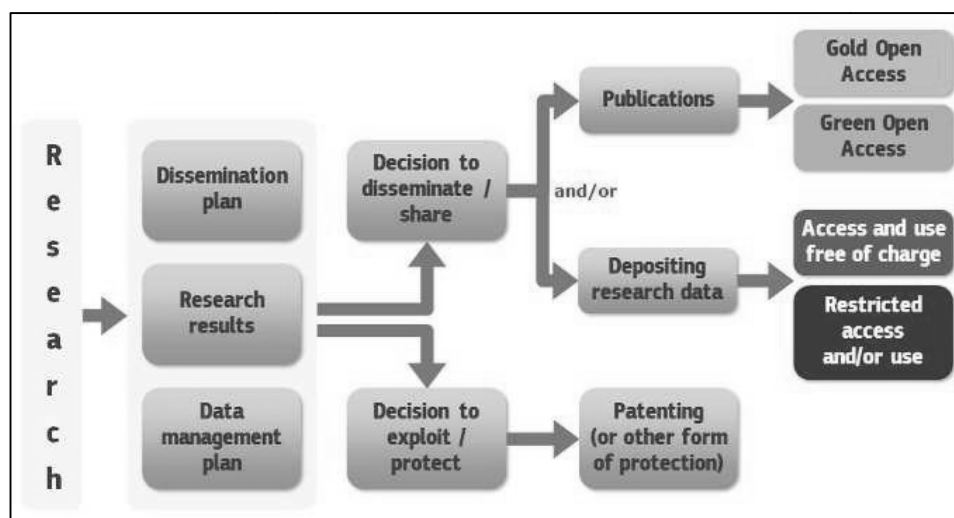
Az OpenAIRE célul tűzte ki a nyílt hozzáférés kiterjesztését a tudományos publikációk mellett a kutatási adathalmazokra is. A program keretén belül egy új kezdeményezés is útjára indult: a Research

Data Pilot. A kutatási adatkezelés alapelveit a Horizon 2020 keretprogram fogalmazza meg. A keretprogramban meghatározott irányelvek hangsúlyozzák a kutatási adatok biztonságos megosztását és az adatok minőségének biztosítását.

A keretprogram pontosan meghatározza a Research Data Pilotban részt vevő projektek számára a teljesítendő feladataik és tevékenységeik körét. A teljesítések monitorozására a Horizon2020 keretében kerül sor azzal a céllal, hogy a pilot eredményeit a kutatási adatok kezelését szabályzó politika kidolgozásában használják fel a jövőben.

A finanszírozott projektek feladata egy kutatási adatkezelési terv (DMP-Data Management Plan) készítése, amelynek tartalmaznia kell információkat arra vonatkozóan, hogy hogyan kezelik a kutatáshoz kapcsolódó tudományos adatokat a projekt ideje alatt, illetve a projekt zárása után, milyen típusú adatokat fognak gyűjteni, létrehozni és feldolgozni, milyen módszert és szabványokat fognak használni, hogyan gondoskodnak az adatok archiválásáról, illetve milyen mértékben kívánják az adatokat megosztani és nyíltan hozzáférhetővé tenni.

Bár a pilotban résztvevő tudományterületek köre meghatározott a 2016/2017-es munkaprogramban, a jövő évtől a kutatási adatkezelés kötelezettsége kiterjed minden Horizon 2020 által finanszírozott projektre. Lehetőség van a pilotban való részvétel lemondására, ha a projekt például nem generál kutatási adatot, vagy szerzői jogi kötelezettségek miatt a kutatási adatokat nem lehet megosztani (pl. szabadalom) (1. ábra).

1. ábra A nyílt hozzáféréssel szemben támasztott követelmények

Az OpenAIRE program segítséget nyújt a H2020 keretprogramban megfogalmazott követelmények teljesítésében: ösztönzi a kutatási adatok repozitóriumban való feltöltését, és az adatokhoz való nyílt hozzáférés biztosítását.

FP7 Gold OA Pilot

Az OpenAIRE program keretében egy másik, az nyílt hozzáférésű publikálás megerősítését célzó projekt indult útjára, a Gold OA Pilot (arany utas nyílt hozzáférésű publikálást támogató kezdeményezés). A kétéves futamidejű program lehetőséget biztosít a lezárult FP7 projektek számára, hogy nyílt hozzáféréssel publikálják tudományos eredményeiket open access folyóiratokban. A program célja az APC (ArticleProcessingCharges) díjak finanszírozása mellett a publikálási szokások felmérése is.

A kezdeményezés keretében olyan FP7-es projektek eredményeként született közlemények publikációs költsége támogatható, melyek 2014. január 1. után fejeződtek be és az adott közlemény a projekt befejezésétől számított 2 éven belül jelenik meg. A közleményeknek „goldopenaccess” módon kell megjeleníteniük, illetve a megjelenést követően a közleményeket PDF/A formátumban repozitóriumban kell elhelyezni. Az OpenAIRE webportál részletes tájékoztatót ad a pályázás követelményeiről és menetéről.

Összefoglalás

Az OpenAIRE program egy 520 interoperábilis és minősített repozitóriumból és open access folyóirattal álló hálózat működéséért felelős. A nyílt tudomány jegyében a program hozzáférést biztosít több mint 9 millió publikációhoz és 1000 adathalmazhoz. A nyílt hozzáférésű publikálást elősegítő infrastruktúra létrehozásával az OpenAIRE azonosított több mint 100,000 FP7 program finanszírozásában keletkezett publikációt.

Ez az európai program együttműködést kezdeményez kutató könyvtáros szakemberek, nemzeti digitális infrastruktúrák és adatmenedzserek között. A NOAD-hálózat segítségével az OpenAIRE által kidolgozott irányelveket valósítják meg a H2020 projekteredmények összegyűjtésével és a kutatási adatkezelés támogatásával. Az infrastruktúra alapkőve az OpenAIRE platform, amely jelentős szerepet játszik az európai tudományos publikációk gyűjteményeinek összekapcsolásában. A repozitóriumi tartalmakra épülve a projekt fontosnak tartja olyan szolgáltatások kialakítását, amelyek elősegítik egy szabványokon alapuló repozitóriumi hálózat és felhasználóbarát feltöltési rendszer kialakítását.

Irodalom

Guidelines on Data Management in Horizon2020. EC Directorate-General for Research and Innovation. 2016.
https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-data-mgt_en.pdf

EC Directorate-General for Research and Innovation. Participant Portal H2020: Open Access.
http://ec.europa.eu/research/participants/docs/h2020-funding-guide/cross-cutting-issues/open-access-data-management/open-access_en.htm

FP7 post-grant Open Access Pilot.
<https://postgrantoapilot.openaire.eu/#home>

About OpenAIRE. OpenAIRE blog.
https://blogs.openaire.eu/?page_id=54

Beérkezett: 2016. II. 26-án.

Görögh Edit

könyvtáros, Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
 Kenézy Élettudományi Könyvtár.
 E-mail: edithg@lib.unideb.hu

